

Економічна безпека комунальних підприємств: податкові інструменти як стратегічний чинник

Кизилова Л.О., к. е. н., доц., Кизилів Г.І., к. е. н., доц., Харківський національний університет міського господарства

Висока соціальна значимість діяльності комунальних підприємств обумовлює актуальність проблем забезпечення умов їх успішного функціонування і економічного зростання.

Монополізм галузі, технічна відсталість і зношеність основних виробничих засобів, збитковість підприємств, велика дебіторська заборгованість населення, існування сучасних ринкових й управлінських факторів, здатних вивести комунальні підприємства зі стану рівноваги, різко загострили проблему їх економічної безпеки.

Серед загроз національним інтересам і національній безпеці України в економічній сфері, наведених у ст. 7 Закону України "Про основи національної безпеки України" – критичний стан основних виробничих фондів у провідних галузях промисловості, системах життєзабезпечення, а також нестабільність у правовому регулюванні відносин у сфері економіки, в тому числі фінансової (фіскальної) політики держави; недостатні темпи відтворювальних процесів.

Комунальне господарство міст створює систему їх життєзабезпечення. Значимість комунальних підприємств полягає в тому, що вони визначають формування базових умов життя населення, які впливають на процес соціально-економічного розвитку країни в цілому. Цим підкреслюється, що проблема економічної безпеки комунальних підприємств залишається актуальною.

Ряд особливостей галузі зумовлюють основні загрози економічній безпеці комунальних підприємств. Перш за все – це критичний стан основних виробничих засобів і недостатні темпи відтворювальних процесів, які далі розглядаються на прикладі КПКГ "Харківкомуночиствод" (з 1 жовтня 2011р. КП "Харківводоканал"). Основні його проблеми – аварійний стан майже третини водопровідно-каналізаційних мереж, технічна відсталість, збитковість, невідповідність діючих тарифів витратам, велика дебіторська заборгованість, зношеність основних засобів. До аварійності виробничих мереж призводить високий знос (більше 70 %).

Збитковість комунальних підприємств зумовлена переважним наданням послуг населенню (біля 80% на КПКГ "Харківкомуночиствод"). Неспроможність значної частини населення своєчасно розрахуватися за послуги стала основним чинником великої дебіторської заборгованості. Тому систематично низькими є показники рентабельності.

Нагромадженню проблем фінансового характеру, які ускладнили умови для економічного розвитку і поставили під загрозу фінансову безпеку комунальних підприємств сприяла і податкова політика.

На практиці багато років мала місце ситуація, коли комунальні підприємства зобов'язані були сплачувати податок на прибуток і тоді, коли їх фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування відображали

збиток. Це було пов'язано з діючими тоді різними методами визначення прибутку за даними податкового обліку і за даними фінансової звітності. Внаслідок цього оподатковуваний прибуток за даними податкового обліку систематично перевищував фінансовий результат за даними фінансової звітності. За відсутності реального джерела сплати податку на прибуток величезні кошти були іммобілізовані з поточної діяльності комунальних підприємств. В іншій ситуації вони могли б бути використані на оновлення або реконструкцію і модернізацію основних виробничих фондів. І дотепер відсоток дозволених Податковим кодексом витрат на поліпшення основних засобів не дозволяє вирішити проблему комунальних підприємств щодо покриття високого рівня фактичних витрат на ремонт основних засобів. Середній відсоток витрат на ремонт становить 31%. На КП КГ «Харківкомуночиствод» у 2009 році рівень витрат на ремонт становив майже 44%.

Фінансовий стан комунальних підприємств і дотепер не може забезпечити здатності галузі до відтворення і розвитку, подолання загроз внутрішніх і зовнішніх чинників.

Одним із гарантів забезпечення фінансової безпеки комунальних підприємств, причетних до життєзабезпечення населення, є здійснення з боку держави термінових заходів щодо їх вирішення шляхом реформування механізму податкових пільг, що мають на меті забезпечення економічного зростання за рахунок оновлення, реконструкції, модернізації основних засобів та впровадження сучасних технологій виробництва послуг.

Об'єктом податкового стимулювання повинні бути впровадження нових технологій у виробництво, оновлення, реконструкція чи модернізація виробничої бази комунальних підприємств. Це не тільки узгоджується з кращим світовим досвідом, але й враховує сучасні накопичені проблеми комунальних підприємств і сприятиме їх інноваційній та інвестиційній активності. Поліпшенню фінансового потенціалу комунальних підприємств може сприяти запровадження тимчасового спеціального режиму оподаткування, застосування інвестиційного податкового кредиту, що передбачає зменшення податкового зобов'язання з податку на прибуток на певний відсоток суми коштів, інвестованих у придбання необоротних активів. Запровадження неоподатковуваного інвестиційного резерву, механізм якого передбачає вилучення з-під оподаткування частини прибутку підприємств та зарахування її до неоподатковуваних резервних фондів в умовах фінансової кризи і дефіциту інвестиційних ресурсів в Україні сприятиме підйому інвестиційної активності підприємств.

Отже, з огляду регулятивного впливу держави на модернізацію та стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів податкові пільги можуть розглядатися як дієвий інструмент впливу на підвищення фінансової безпеки комунальних підприємств.